

Az egységes belső piac – 20 éve a gazdasági és társadalmi kohézió szolgálatában

Készítette:
Laci Renáta
SZTE-ÁJTK

Konzulens:
Dr. Pelle Anita Ágnes
PhD
Egyetemi docens

Tartalomjegyzék

Bevezetés	- 2 -
Gondolatok a társadalmi kohézióról	- 4 -
Miért fontos a társadalmi kohézió?	- 5 -
<i>Strukturális alapokról röviden</i>	- 14 -
<i>Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap Orientációs Részlege</i> ...	- 14 -
<i>Európai Szociális Alap</i>	- 14 -
<i>Európai Regionális Fejlesztési Alap</i>	- 15 -
A kezdetek	- 16 -
Az Egységes Európai Okmány célkitűzései	- 17 -
A belső piac tökéletesítésének folyamatai	- 19 -
A Lisszaboni Stratégia és az Európa 2020	- 21 -
Az egységes piactól a monetáris unióig	- 23 -
Az Európai Unió és a gazdasági válság	- 26 -
Élet az Európai Unióban	- 29 -
Nobel 2012	- 31 -
Tanulságok	- 32 -
Irodalomjegyzék	- 33 -
Hivatkozások jegyzéke	- 34 -
Felhasznált dokumentumok	- 35 -
Ábrák jegyzéke	- 35 -

Bevezetés

Az egységes piac jelentőségét és szerepét az európai integrációban, annak fejlődésvonalán végighaladva érthetjük meg legkönnyebben. Emellett fontos figyelembe venni azokat az ok-okozati összefüggéseket, célokat, amelyek indokolttá tették egy ilyen jellegű intézmény megtervezését és megvalósítását.

Az európai integráció folyamán bekövetkezett változások megértését megkönnyíti Balassa Béla magyar származású közgazdász ötlépcsős modellje.¹ Az integráció első lépcsőfoka a szabad kereskedelmi övezet, amely a vámok és kvóták megszüntetését jelenti. A második lépcsőfok, a vámunió, amely egységes külső vámokat állít fel az Európai Unión kívüli harmadik országokkal szemben. A harmadik lépcsőfok, az egységes belső piac esetében a termékek, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabadon áramlik az uniós országok között. Ezen a szinten a tagállamok politikai és jogi értelemben önállóak maradnak, azonban bekövetkezik a gazdasági egybeolvadás. A negyedik lépcsőfok a gazdasági és monetáris unió, ami az euró bevezetésével teljesebbé válik. Az ötödik lépcsőfok pedig a politikai unió, az integráció legteljesebb formáját jelenti.

A dolgozatom szempontjából legfontosabb a harmadik lépcsőfok, az egységes piac, amelyet a gazdasági és társadalmi kohézió szempontjából vizsgálok. Egyúttal válaszokat keresek azokra a kérdésekre, hogy mit jelent, milyen előnyökkel jár az egységes piac Európa és az európai polgárok számára.

Tágabb megközelítésben elmondható, hogy az egységes piac soha nem látott szabadságot és lehetőségeket nyújt az Unió polgárai számára. Intézkedései 500 millió európai polgár életét befolyásolják nap mint nap. Az egységes piacnak köszönhetően szabadon megválaszthatjuk azt az Európai uniós országot, ahol tanulni, dolgozni, pihenni szeretnénk.

Európai szinten vizsgálva az egységes piacot egy olyan területként értelmezhetjük, ahol az áruk, az emberek, a tőke és a szolgáltatások szabad áramlása ösztönzőleg hat a versenyre és a kereskedelemre. A korlátok megszüntetésének köszönhetően a cégek szélesebb piacon adhatják el a termékeiket, a fogyasztók pedig annak érzékelik idővel az előnyeit, hogy a nagyobb piacon intenzívebb a verseny, ami az elvárások szerint leszorítja az árakat és a minőség emelésére készteti a vállalatokat.

¹ Balassa, 1961.

Ebben a piaci jelenségben rejlik az egységes piac hatékonysága. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a kereskedelmi korlátozások megszüntetése nem feltétlenül előnyös minden résztvevő állam számára. Az egyes országok annak a reményében nyitják meg gazdaságukat, hogy a cégeik által elért új piacok kompenzálni tudják majd azt a veszteséget, amelyet a piacukon megjelenő külföldi cégek miatt kell elszenvedniük.

A piac működése további nemkívánatos hatásokat eredményez. A spontán piaci működés adott esetben súlyos területi különbségek kialakulásához vezethet az egyes társadalmakon belül, a fogyasztókat kiszolgáltatott helyzetbe hozhatja, kíméletlenül bánik a környezettel, nincs tekintettel a társadalom elfogadott erkölcsi rendjére, kulturális, történelmi értékeire.

Ezért kiemelt fontosságú az Egységes Európai Okmányban megnevezett gazdasági és társadalmi kohézió gondolata - az európai egységes piac a gazdaság és a társadalom szolgálatában állítása. Az egységes piac többet jelent, mint egy egyszerű szabadkereskedelmi területet. Intézkedései közvetlen vagy közvetett módon kihatnak az élet minden területére.

A dolgozatomban azt kívánom vizsgálni, hogy valóban az-e a fejlődés jó iránya, amely által a társadalmi kohézió erősödik? S amennyiben igen, az egységes piac által megvalósított fejlődés teljesíti-e ezt a követelményt? Úgy hozott-e gazdasági növekedést, hogy annak előnyei széles társadalmi rétegekhez jutnak el?

Gondolatok a társadalmi kohézióról

A kohézió szószerint összetartó erőt jelent. A társadalomtudományi megközelítésben az a fő kérdés a kohéziót illetően, hogy mi az a bizonyos erő, amely az egyéneket arra ösztönzi, hogy önös érdekeik követése helyett/mellett közösségi lényként gondolkodjanak és cselekedjenek. A társadalmi kohézió olyan társadalmak jellemző tulajdonsága, melyek képesek biztosítani, hogy a polgárok önbecsülésük feladása nélkül legyenek képesek harmonikusan együtt élni.²

A megfogalmazásból egyértelműen kiolvasható, hogy a polgárok önbecsülésének tiszteletben tartásának követelménye. A társadalmi kohézió összeférhetetlen a diktatúrával³. Az igazságosság, szolidaritás, esélyegyenlőség és méltányosság értékeinek érvényesítése mindig a demokráciáról szóló politikai gondolkodás középpontjában állt. A társadalmi kohézió tágabb értelmezése szerint olyan viszonyok kialakítására kell törekedni, amelyek lehetőség szerint mindenki számára biztosítják a gazdasági, szociális, politikai és kulturális beilleszkedés feltételeinek a társadalmi béke és a legitimitás fenntartásához szükséges minimumát.⁴

Az európai integráció során a gazdasági és társadalmi kohézió gondolata az Egységes Európai Okmány 130a. cikkében jelenik meg először: „Átfogó harmonikus fejlődésének előmozdítása érdekében a Közösség úgy alakítja és folytatja tevékenységét, hogy az a gazdasági és társadalmi kohézió erősítését eredményezze. A Közösség különösen a különböző régiók közötti egyenlőtlenségek és a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók lemaradásának csökkentésére törekszik.”

A társadalmi kohézió fogalma tehát nem ideológiai, hanem gyakorlati okokból került be az Európai Unió fogalomtárába. Az Unió integrációjának hosszú átmeneti időszakában minden, az egyes országokon belül kiéleződő társadalmi konfliktus az uniós intézmények működőképességét veszélyezteti. Az egész integrációs folyamat lehetetlenülhet el, ha abban olyan országok vesznek részt, amelyeket súlyos szociális vagy etnikai konfliktusok osztanak meg.⁵

² Winch, Christopher - Gingell, John, 1999.

³ A diktatúrában is lehetséges a társadalmi kohézió erősítése, ez azonban általában valamilyen csoport rovására történik, az egyének önbecsülése ilyenkor csorbul

⁴ <http://www.ofi.hu/tudastar/tarsadalmi-kohezio> Letöltés ideje: 2012.10.10.

⁵ <http://www.ofi.hu/tudastar/tarsadalmi-kohezio> Letöltés ideje: 2012.10.10.

Miért fontos a társadalmi kohézió?

A társadalmi kohézió hiánya társadalmi kirekesztéshez vezet. Ez a jelenség költséges az államnak és számos negatív externális hatást okoz. A 2000.évi Lisszaboni Stratégiában a társadalmi kohézió egyidejűleg jelenik meg azzal a törekvéssel, hogy az Európai Unió egy évtizeden belül a világ legversenyképesebb régiója legyen. Ez azt sugallja, hogy a társadalmi kirekesztettség elleni hatékony fellépés ösztönzőleg hat a gazdasági növekedésre. Az Európai Unióban társadalmi kirekesztettség egy multidimenzionális jelensége. Elsősorban erőforrás-hiányként jelenik meg és úgy definiálható, mint az egyes erőforrásokhoz, árukhoz, szolgáltatásokhoz és jogokhoz való hozzáférés hiánya. A társadalmi kirekesztettség fő aspektusai közé tartozik az alacsony jövedelem, a foglalkoztatás hiánya, az alacsony iskolázottság, a rossz egészségügyi állapot vagy lakáshelyzet. Ezek a jelenségek nagyobb mértékben vannak jelen az Európai Unió periféria országaiban, mint a centrumországokban és súlyos veszélyforrások lehetnek.

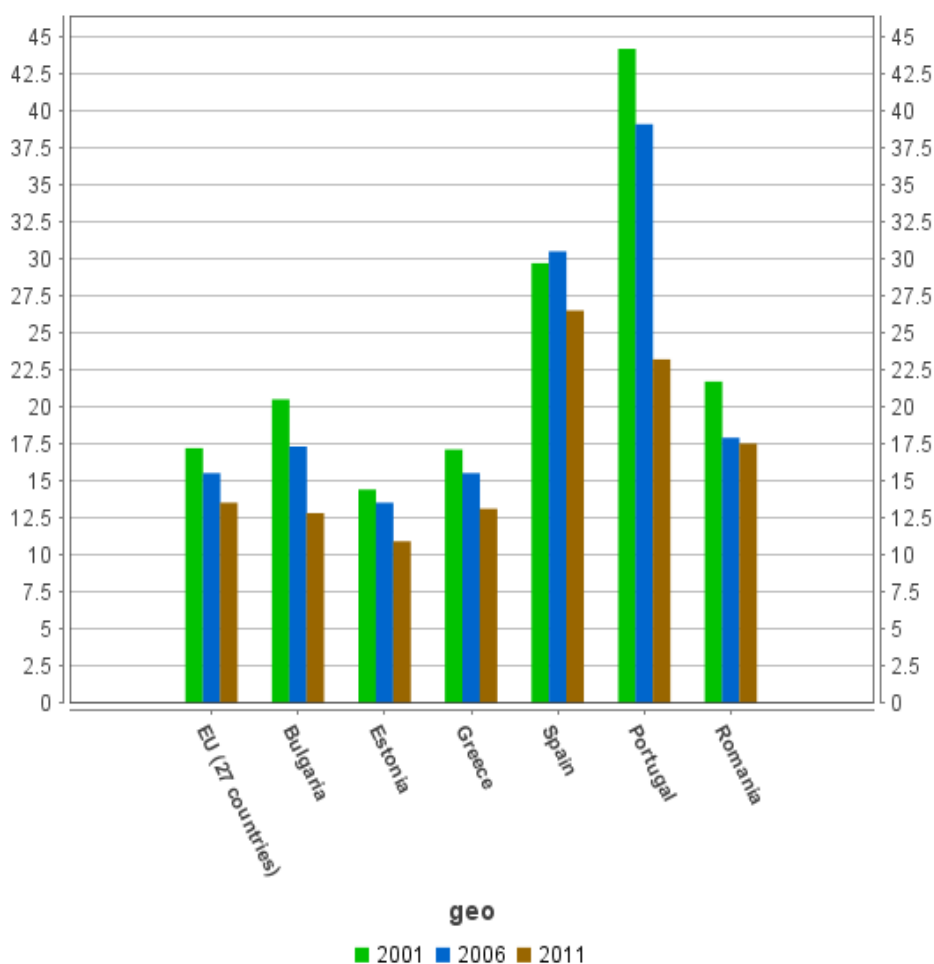
Az alábbi ábrákon szeretném szemléltetni, hogy hogyan javultak a felsorolt körülmények elsősorban az EU perifériáján, melyek egyben bizonyítékok a társadalmi kohézió erősödésére.

Az oktatás kiemelt fontosságú az Európai Unió versenyképességének és az országok társadalmi kohéziójának szempontjából. A társadalom képzettségi szintje meghatározó tényező az országok fejlődésének szempontjából. Ebben a tekintetben kulcsfontosságú a minőségi oktatás, amelyre most nem kívánok kitérni.

Early leavers from education and training

%

Total



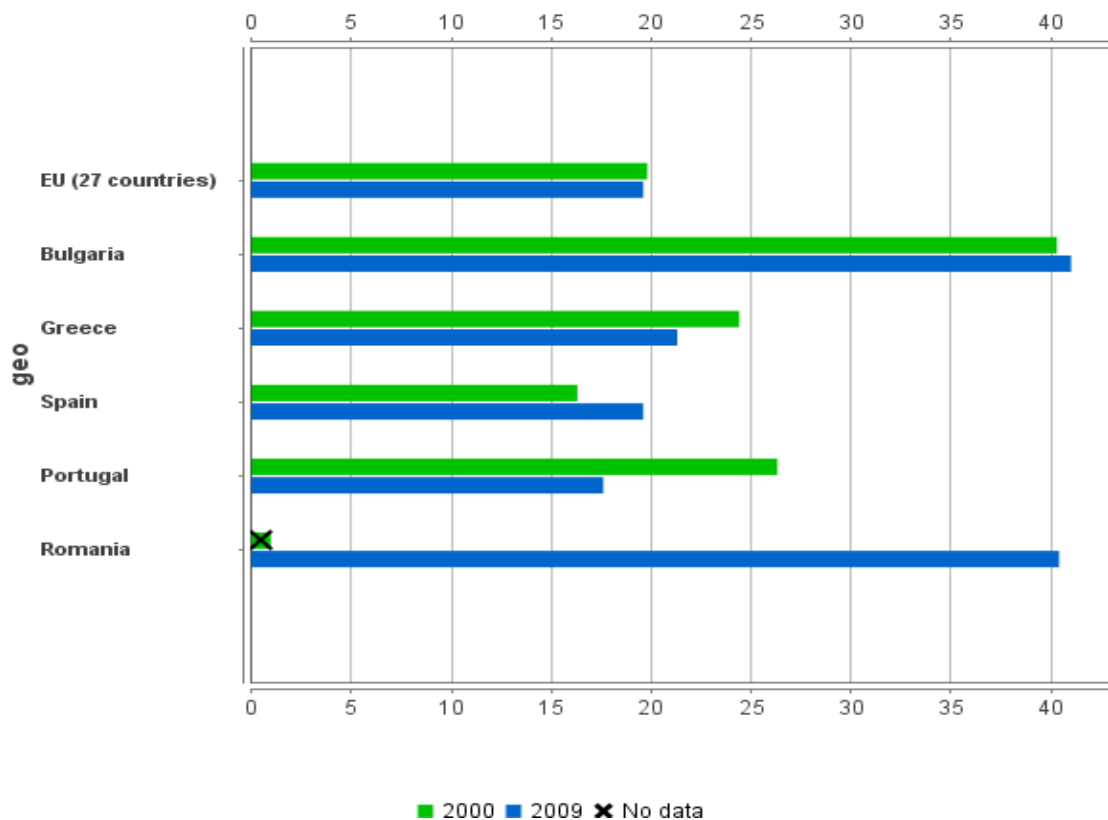
**Ábra 1- Eurostat alapján saját szerkesztés,
A korai iskola-elhagyók aránya százalékban kifejezve**

Az első ábra szemlélteti, hogy a korai iskola-elhagyók számaránya hogyan változott a 2001-2011-es időszakban az Európai Unió egészében és néhány periféria országban. Ebbe a kategóriába tartoznak azok a 18-24 év közötti fiatalok, akik legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkeznek. Az ábra alapján elmondható, hogy az Európai Unió egészében és az egyes országokban egyaránt fokozatosan csökkent a korai iskola-elhagyók aránya. Szembetűnő a változás Portugália esetében, ahol ez az arány majdnem a felére csökkent.

Ezzel párhuzamosan ezekben az országokban az alacsony olvasáskultúrával rendelkező 15 éves fiatalok aránya is változott. Az Európai Unió egészét tekintve javulás figyelhető meg, azonban Bulgáriában és Spanyolországban az analfabéta fiatalok száma tovább növekedett a 2000-2009 közötti időszakban.

Low reading literacy performance of pupils

Share of 15-year-old pupils who are at level 1 or below of the PISA combined reading literacy scale



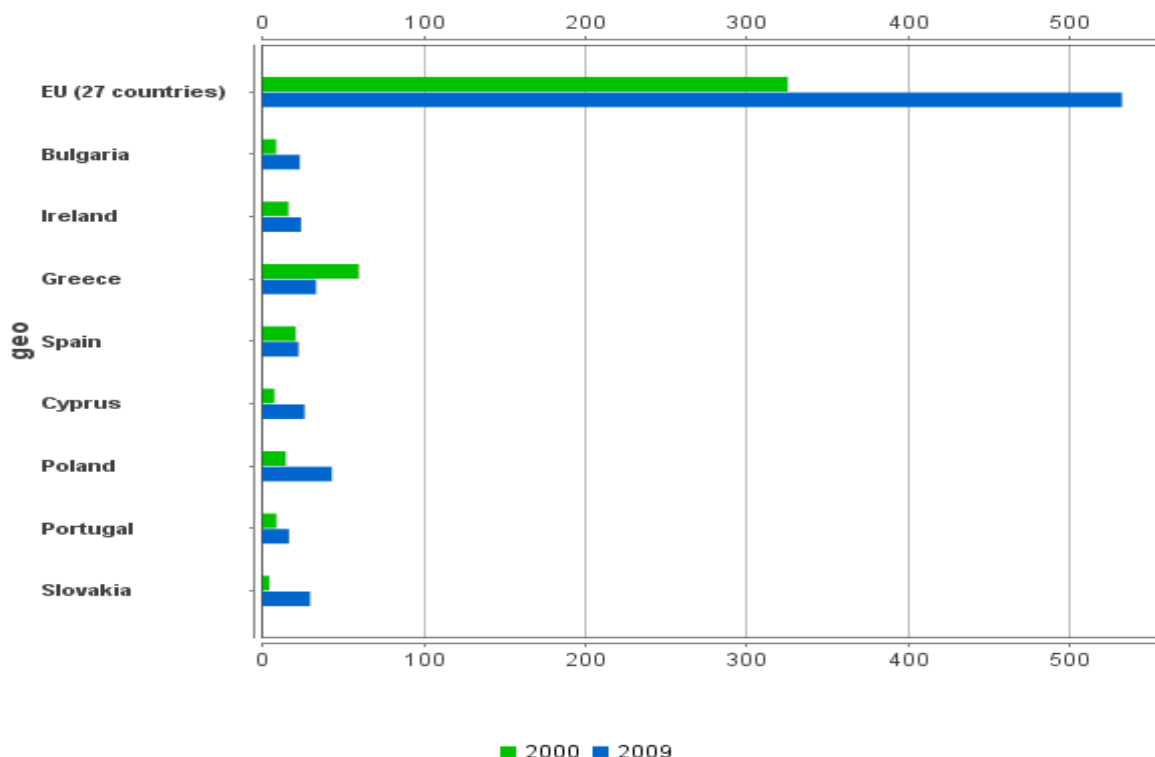
Ábra 2 – Eurostat adatok alapján saját szerkesztés,
A tanulók alacsony olvasáskultúra teljesítménye, azok a 15 éves tanulók aránya, akik a PISA
keret alapján az 1-es szint alatt vannak

A diákok kihasználva az egységes piac nyújtotta lehetőségeket gyakran döntenek úgy, hogy a tanulmányaikat külföldön folytatják. Az alábbi ábra azoknak a diákoknak a számát mutatja, akik valamelyik felzárkózó államból egy másik tagállamban vesznek részt a felsőoktatásban. Az egyes oszlopokban a beáramló és a külföldre vándorló diákok számát láthatjuk. Az adatok kizárólag az Európai Unióból és a tagjelölt országokból származó diákokra vonatkoznak. Megfigyelhető, hogy Görögország kivételével, és egységesen az Európai Unióban a külföldön tanuló diákok száma az elmúlt években nőtt.

Mobility of students in Europe

Tertiary education

Students (ISCED 5-6) studying in another EU-27, EEA or Candidate country (1 000)



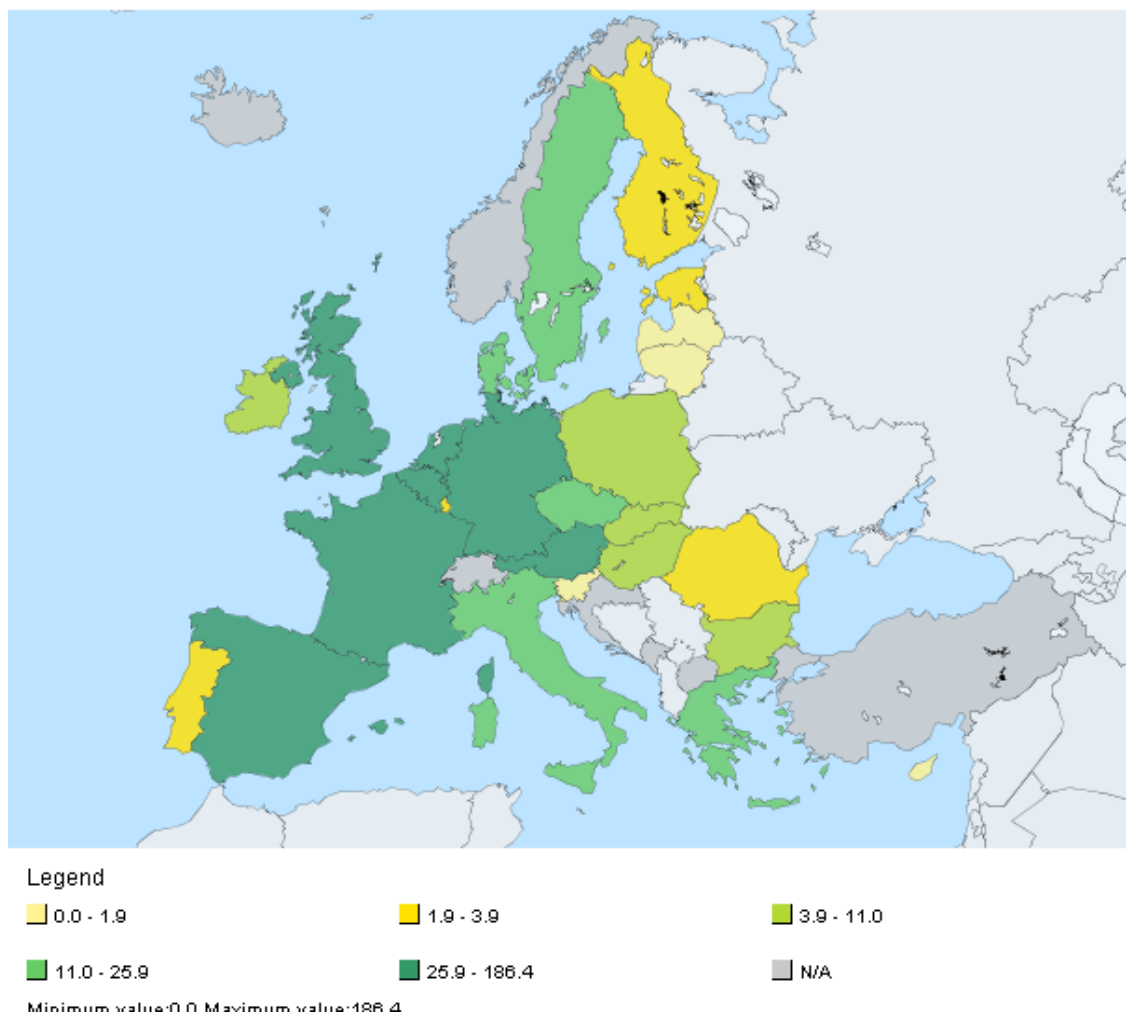
Ábra 3 – Eurostat adatok alapján saját szerkesztés
A diákok mobilitása Európában – a felsőoktatásban

Az alábbi térkép azt mutatja meg, hogy melyek azok az országok, ahová a legtöbb diák érkezett a 2010-es adatok alapján. A térképen sötétzölddel jelölt országok jelentik a fő vonzasközpontokat. A legtöbb diák tehát Németországot, Angliát, Franciaországot, Spanyolországot, Ausztriát vagy a Benelux államokat választja továbbtanulása helyének.

Mobility of students in Europe

Tertiary education - 2010

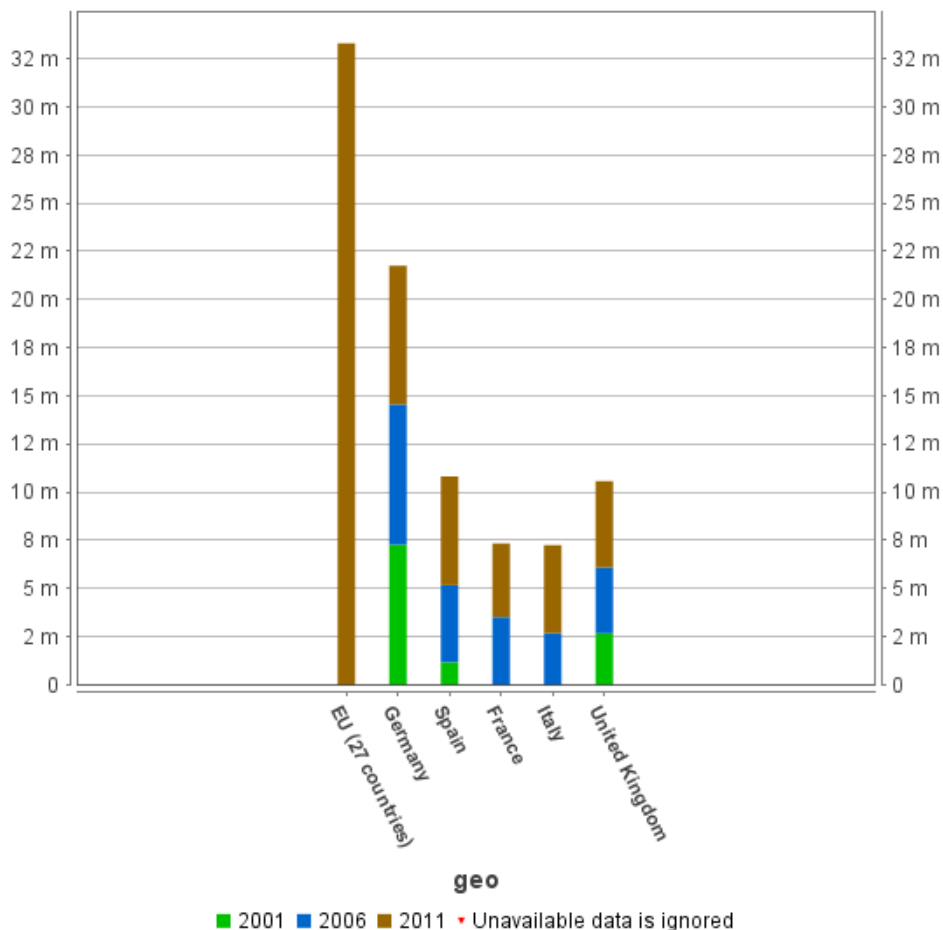
Inflow of students (ISCED 5-6) from EU-27, EEA and Candidate countries (1 000)



Ábra 4 – Eurostat adatok alapján saját szerkesztés

A mobilitás növekedése nem kizárólag a fiatal generációkra jellemző. A következő ábra azt mutatja meg, hogy összesen hány külföldi lakosa van egy adott országnak. Az ábrán a 2001, 2006 és 2011-es adatok szerepelnek. A legtöbb külföldi lakossal rendelkező tagállamok Németország, Spanyolország, Franciaország, Olaszország és az Egyesült Királyság. A legvonzóbbak tehát a nyugati magországek.

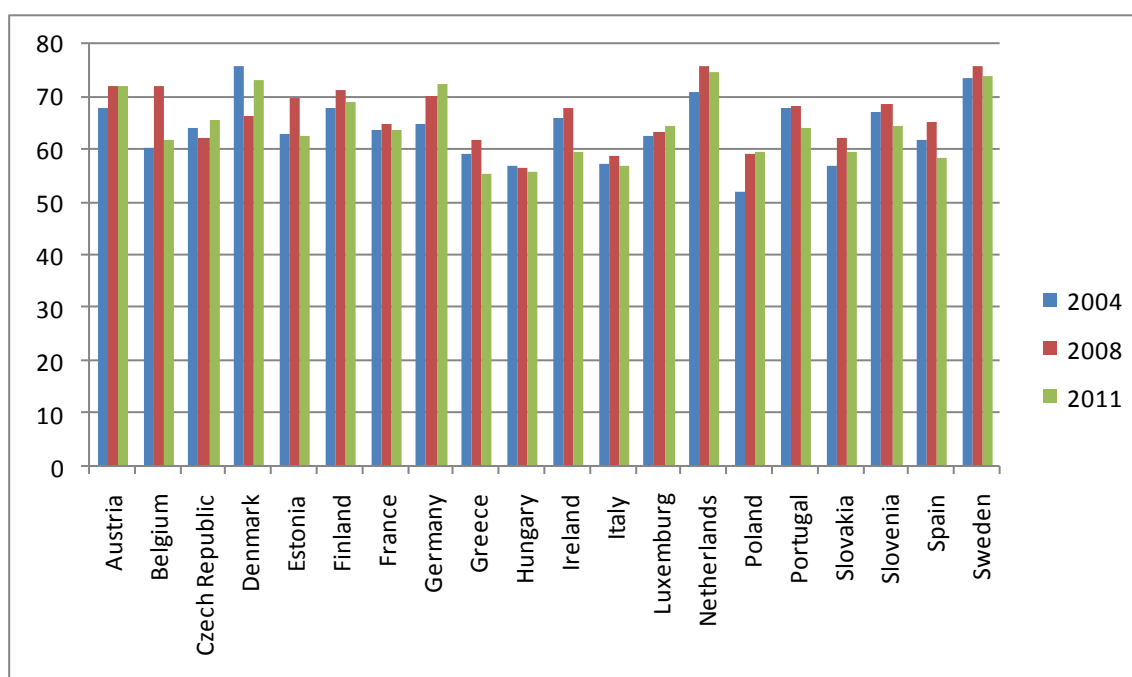
Population by citizenship - Foreigners
Persons



**Ábra 5 – Eurostat adatok alapján saját szerkesztés,
A népesség megoszlása állampolgárság szerint – a külföldiek**

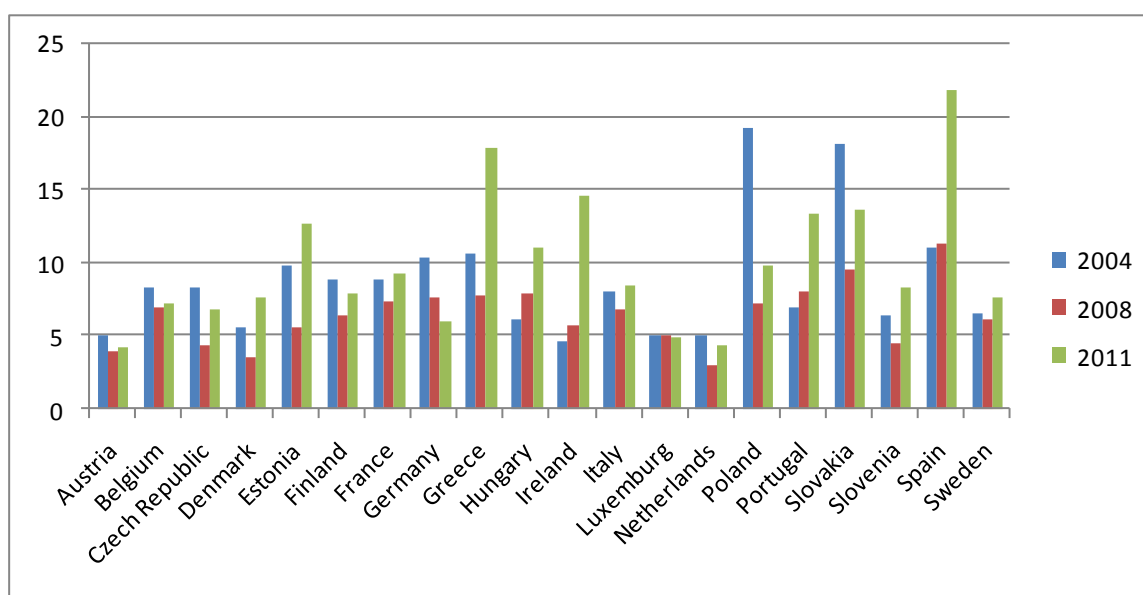
A társadalmi kohézió további fontos mutatói a foglalkoztatottság és a munkanélküliség. Az alábbiakban ezek arányát vizsgálom a válság előtt, alatt és után.

A foglalkoztatottság százalékos aránya láthatólag nőtt a legtöbb országban a 2004-2008 közötti periódusban. A gazdasági válság következményeként a foglalkoztatottsági arány néhány országban esett, a leglátványosabb csökkenés pedig a válságban legsúlyosabban érintett országok esetében következett be. Ilyenek például Bulgária, Görögország, Írország, Portugália és Spanyolország.



Ábra 6 – OECD adatok alapján saját szerkesztés
A foglalkoztatottság százalékos aránya

A következő ábra pedig a munkanélküliség százalékos arányának változásait mutatja be a 2004, 2008 és 2011-es évekre levetítve. Az első időszakban a munkanélküliség fokozatosan csökken a tagállamokban, ami a sikeres intézkedéseket és a társadalmi kohézió erősödését igazolja. A válság hatása ezen a területen különösen érezhető, ahogyan az ábrán is látszik. A 2011-es évre ugrásszerűen megnövekedett a munkanélküliek száma. A munkanélküliség jelensége a társadalom széles rétegeit érinti, ennek következtében a hosszútávú munkanélküliség negatívan befolyásolja a társadalmi kohéziót és akadályozhatja a gazdasági növekedést.



Ábra 7- OECD adatok alapján saját szerkesztés
A munkanélküliség százalékos aránya

A szociális jogok védelme mellett, az államoknak gazdasági érdekük fűződik a marginális csoportok társadalomba való integrálásához. Ezáltal csökkenthetik a hosszútávú pénzügyi kötelezettségeiket, például a munkaerőpiaci részvétellel vagy más a társadalom számára hasznos tevékenységgel. A társadalmi kirekesztettség esetében azért beszélhetünk negatív külsődleges gazdasági hatásról, mert a probléma a hátrányos helyzetűeken kívül másokra is kihat. Nincs olyan mechanizmus, amellyel az adott egyén közvetlenül csökkenteni tudná a számára kedvezőtlen jelenség előfordulását. Ez ahhoz vezet, hogy a társadalmi kirekesztettség túltermelődik és ezért az állam beavatkozására van szükség – így tehát a jelenség felszámolására léteznek közgazdaságtani megfontolások is.

Az európai integráció történetében mind a mai napig aszimmetrikus a viszony a piaci hatékonyságot segítő és a szociális védelemre és egyenlőségre irányuló politikák között. Miközben a gazdasági integráció terén olyan jelentős fejlődés tapasztalható, mint az egységes belső piac létrehozása és a versenyjog uniós szintű érvényesítése, a szociális védelemmel kapcsolatos döntések tagállami kompetenciában maradtak. A legtöbb esetben épp a különböző gazdasági eltérésekből adódó finanszírozási lehetőségek miatt lenne szükség ezekre a döntésekre. „A szociálpolitika „európaizálásának” legújabb kísérlete a nyitott koordináció módszerének a szociális területre való alkalmazása, amely a tényleges döntési lehetőségeket tagállami szinten hagyva közös célok megfogalmazásával, közösen elfogadott indikátorok alkalmazásával és az egyes tagállamok által elért eredmények értékelésével igyekszik elősegíteni az egységesülő szociálpolitikát.”⁶

Az említett nyitott koordináció módszere négy elemből tevődik össze. Elsősorban iránymutatásokat fogalmaz meg a közösség az Unió egésze számára; ezután kvantitatív és kvalitatív mutatókat alakít ki; elvárja az európai irányelvek megjelenítését a nemzeti és regionális politikákban és végül az elért eredményeket nyomon követi, értékeli, elemzi.⁷

A társadalmi kirekesztettség elleni küzdelem fő módszere, a tagállamok közötti nyitott együttműködés, amely a szubszidiaritás elvén alapszik.⁸ A társadalmi kohézió megvalósítása érdekében az Unión belül meg kellene határozni egy minimális

⁶ http://www.socio.mta.hu/dynamic/7_tarsadalmi_kohezio.pdf Letöltés ideje: 2012.10.10.

⁷ Somosi, 2008.

⁸ A szubszidiaritás elve: a különböző döntéseket mindig a lehető legalacsonyabb szinten kell meghozni. A Maastrichti Szerződés emeli be. Horváth, 2005.

szociális színvonalat, tekintettel az országok különböző nemzeti rendszereire és a gazdaságuk állapotára. Egy ilyen keret kidolgozásával a polgárok számára garantált lenne a szociális és fizikai biztonság feltételei és egyfajta védőbástyaként működne, megakadályozva azt, hogy az alacsony társadalmi standardok a tisztességtelen gazdasági verseny eszközei legyenek.

Az Egységes Európai Okmány 130b. cikkében meghatározza a társadalmi és gazdasági kohézió eszközeit. A dokumentum szerint a Közösség a célok elérését a strukturális alapok, az Európai Központi Bank és az egyéb pénzügyi eszközök révén támogatja.

Strukturális alapokról röviden

Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap Orientációs Részlege

A Római Szerződés 33. cikkében megfogalmazott közös mezőgazdasági politikához szükséges pénzügyi alap finanszírozására hozták létre 1962-ben. Az alap orientációs részlege felelős a mezőgazdasági eredetű strukturális problémák leküzdésére irányuló intézkedések finanszírozási forrásaiért.⁹

Európai Szociális Alap

Az Európai Gazdasági Közösséggel egyidőben alapították, 1957-ben. Célja a különbségek csökkentése, amelyek az EU tagállamai és régiói között jólétben és életszínvonalban mutatkoznak. További küldetése a foglalkoztatás előmozdítása, valamint az, hogy a munkavállalók földrajzi és szakmai mobilitásának növelése révén javítsa a Közösségen belüli munkalehetőségeket.¹⁰ Emellett az elmaradott régiók és a vidékfejlesztési programok szociálpolitikai intézkedéseit támogatja, feladatkörébe tartozik a humán erőforrás komplex fejlesztése, az aktív munkaerő-piaci politika elősegítése, továbbá az információs társadalom kiépítésének ösztönzése.¹¹

⁹ Kende Tamás – Szűcs Tamás, 2009.

¹⁰ <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=hu> Letöltés ideje: 2012.10.08.

¹¹ Kende Tamás – Szűcs Tamás, 2009.

Európai Regionális Fejlesztési Alap

Az ERFA célja, hogy a régiók között mutatkozó egyenlőtlenségek kiküszöbölésével erősítse az Európai Unió gazdasági és társadalmi kohézióját. Ennek érdekében közvetlen beruházási támogatást nyújt a vállalkozások számára, mellyel fenntartható munkahelyek megteremtését kívánja elősegíteni; finanszírozza a kutatási és innovációs, távközlési, környezetvédelmi, energetikai és közlekedési infrastruktúrák kialakítását; pénzügyi eszközökkel járul hozzá a regionális és helyi fejlődéshez, valamint a városok és a régiók közötti együttműködéshez.¹²

Az Egységes Európai Okmány 130c. cikkének meghatározása szerint az egységes piac „rendeltetése, hogy elősegítse a Közösségen belüli legjelentősebb regionális egyenlőtlenségek orvoslását a fejlődésben lemaradt térségek fejlesztésében és strukturális alkalmazkodásában, valamint a hanyatló ipari térségek átalakításában való részvétel útján.”

¹² http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/funds/feder/index_hu.htm Letöltés ideje:2012.10.08.

A kezdetek

Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződésben fogalmazódott meg először az európai egységes piac gondolata. A dokumentum központi célja egy közös piac létesítése volt, továbbá „a tagállamok gazdaságpolitikájának fokozatos egymáshoz közelítésével ... a gazdasági élet harmonikus fejlesztését, a folyamatos és kiegyensúlyozott fejlődést, ... az életszínvonal gyors emelkedését és az államokat összekötő kapcsolatok szorosabbra fűzése”.¹³ Első lépésben az akkori hat tagállam között vámuniót hoztak létre. Ezen belül fokozatosan lebontották az egyes tagállamok közötti vámokat és megegyeztek abban, hogy a harmadik országok irányában egységes külső vámokat vezetnek be. A vámunióon belül biztosított volt az áruk és a szolgáltatások szabad mozgása. A belső határok megszüntetése katalizátorként hatott az európai gazdasági integráció előremozdításában. Nőtt a piaci optimizmus és a vállalkozói kedv.

Az olajválságok¹⁴ ezen a területen stagnálást és befelé fordulást eredményeztek. A recessziók következtében a Közösségen belül a nemzeti piacok védelme érdekében megsokszorozódtak az ún. nem vámjellegű korlátozások, amelyek akadályozták a Római Szerződésben lefektetett közös piac teljes megvalósítását, sőt veszélyeztették az addig elért eredményeket. A második olajárrobbanást követő válságban egyértelművé vált, hogy az európai versenyképesség feltámasztásának egyetlen módja a dereguláció.¹⁵ A piaci- és jogszabályozásnak közösségi szinten kell megvalósulnia és közösségi válaszokat kell adni az egyre fenyegetőbb környezetvédelmi és termékbiztonsági problémákra.¹⁶

A nyolcvanas évek közepére a piacok rugalmasabbá tétele elengedhetetlenül szükségessé vált az Európai Közösségek számára, ha versenyben akartak maradni a nála technikailag fejlettebb Egyesült Államokkal és Japánnal. Ezt ismerte fel 1985-ben

¹³ 1957.03.25. Római Szerződés 2. cikke, <http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/index.htm> Letöltés ideje: 2012.09.30.

¹⁴ Az első olajválság 1973-ban, a második pedig 1979-ben tör ki http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1973_oktober_17_kirobban_az_elso_olajvalsag/ Letöltés ideje: 2012.09.30.

¹⁵ Horváth, 2005.

¹⁶ Somosi, 2008.

Jacques Delors¹⁷, az Európai Bizottság akkori elnöke, aki megértette és elfogadtatta a tagállamokkal, hogy a fejlődés és az integráció előrelendítésének feltétele a deregulált belső piac. Ennek alapján az Európai Bizottság Lord Cockfield¹⁸ vezetésével elkészített egy Fehér Könyvet¹⁹, amely az egységes piac 1992-es megvalósításáról szóló tervet tartalmazta. A dokumentum egyik jellemző vonása a felismerés, hogy a belső piac hatékony működéséhez közös európai szintű szabályok és elvek szükségesek.

Egy ilyen átfogó jogalkotási feladat megvalósításához szükség volt a tagállamok egyetértésére, ami még inkább indokoltta, hogy a Bizottság az egyhangú szavazásról a minősített többségi döntéshozatalra térjen át. Ez azért fontos momentum, mert a tagállamok ekkor már hajlandóak voltak bizonyos mértékben lemondani nemzeti szuverenitásukról a hatékonyabb együttműködés érdekében. Ennek a felismerésnek az eredményeként született meg a Római Szerződést módosító Egységes Európai Okmány, amelyet 1986.02.18-án Luxemburgban írtak alá és 1987.01.01-jén lépett hatályba.

Az Egységes Európai Okmány célkitűzései

Az Egységes Európai Okmány keretében meghirdetett egységes piac programja a négy alapszabadság megvalósítását tűzte ki célul. A szerződés értelmében az egységes piac olyan terület, ahol az áruk, a szolgáltatások, illetve a tőke és a munkavállalók szabadon, korlátozások nélkül mozoghatnak²⁰. Ehhez elsősorban a különböző fizikai (határellenőrzések), pénzügyi (adózási szabályok) és technikai (tagállami jogszabályok) akadályok lebontása szükséges, melynek tervezett határideje 1993. január 1-je volt. A négy alapszabadság biztosítása egyrészt a negatív integráció, azaz a szabad mozgást akadályozó tényezők lebontásán, másrészt pedig a pozitív

¹⁷ Jacques Delors, francia közgazdász, pénzügyminiszter, az Európai Bizottság elnöke 1985-1994 <http://hu.euabc.com/word/274> Letöltés ideje: 2012.09.30.

¹⁸ Az Európai Bizottság belső piacáért felelős tagja. Horváth, 2005.

¹⁹ A Fehér Könyv a közösségi szakzsargonban egy nagyobb jogalkotási programcsomagra vonatkozó tervet jelent, amelyet a stratégiai feladatok elvégzése előtt, javaslatként szokott kiadni a Bizottság. Horváth, 2005.

²⁰ A Maastrichti Szerződés értelmében a szabad mozgás elve nem kizárólag a munkavállalókra vonatkozik, hanem minden egyénre (európai állampolgár) értelmezendő Horváth, 2005.

integráció, azaz a közös szabályozás, közös politikák, közösségi tevékenységek kiépítésén keresztül történt.

Az egységes piac programja így többek között a különböző protekcionista jellegű nemzeti előírások, szabványok felszámolását, a tőkemozgások korlátozásának megszüntetését, valamint a közbeszerzések és számos szolgáltatási ágazat liberalizálását biztosította.²¹ Alapvető követelménynek számított az egészség, a fogyasztók, a javak és a környezet védelme.

A Maastrichti Szerződés hatályba lépéséig (1993.11.01.) mintegy 300 közösségi jogszabályt fogadtak el.²² Az egységes piac tökéletesítése érdekében folytatott jogalkotás azonban a határidő lejártával nem szűnt meg, a korábbi intézkedések kiegészítéseként a mai napig tart ez a folyamat. Ahhoz, hogy a négy alapszabadság valóban biztosított legyen, az eredetileg különböző szabályozó rendszerrel rendelkező tagállamok között átfogó közösségi jogi keretre volt szükség. A széleskörű tagállami jogharmonizáció és a közösségi jogalkotási folyamat eredménye, hogy az egységes piaccal kapcsolatos közösségi joganyag adja az *acquis communautaire*²³ gerincét. Erre a folyamatra vezethető vissza az Unión belüli jogalkotási egyszerűsítési törekvések. Az 1979-ben az Európai Bíróság joggyakorlatában megjelent *Cassis de Dijon* döntésben kimunkált kölcsönös elismerés elve²⁴ mértékletességre intette a közösségi jogalkotókat azáltal, hogy közösségi szabályok hiányában is, fő szabályként a tagállamoknak el kell ismerniük a másik tagállamban előállított és/vagy ott jogszerűen forgalmazott termékeket. Ez az elve arra ösztönzi a közösségi jogalkotót, hogy tartózkodjon a felesleges szabályozástól, hiszen anélkül is érvényesül a szabad árumozgás.²⁵

²¹ Horváth, 2005

²² Horváth, 2005

²³ Francia eredetű, jelentése: közösségi vívmányok. Valójában az EU teljes joganyagát jelenti Horváth, 2005.

²⁴ A jogharmonizáció egyik sajátos esete: annak megnyilvánulása, hogy a tagállamok minőségi, egészségügyi előírásai egyenrangúak. Marján, 2005.

²⁵ Marján, 2005.

A belső piac tökéletesítésének folyamatai

Az Európai Bizottság 1993-ban kiadott egy növekedés, foglalkoztatottság és versenyképesség kérdéseit áttekintő, a 21. század kihívásait rendszerező Fehér Könyvet. A jelentésben megfogalmazott célok a társadalmi elvárások és a gazdasági szükségletek szintéziséből áll össze. A munkát nevezi meg a társadalmi integráció és az esélyegyenlőség megteremtőjének. A jelentés szerint a gazdasági versenyképesség a társadalom jólétét szolgálja. A társadalmi jóléthez pedig az állampolgárok nagyfokú foglalkoztatottsága szükséges.

A kilencvenes évek második felét a Bizottság által készített újabb és újabb belső piaci cselekvési tervek, programok jellemzik. Céljuk a belső piac hatékony és aktív továbbfejlesztése, továbbá a célkitűzések végrehajtásának ellenőrzése az egyes tagállamokban. A technikai akadályok lebontásán túl ebben az időszakban jelenik meg a kívánt eredményként foglalkoztatottság növelése, valamint előtérbe kerülnek a szociális aspektusok – tehát a belső piac fejlesztése immár az uniós polgárok érdekeit célozza meg.

Az 1999.évi program²⁶ a 2000-2004 közötti időszakra nézve határozta meg a belső piac továbbfejlesztési irányait. E programban szerepel célként a polgárok életminőségének fejlesztése, a közösségi termék- és piacok hatékonyságának növelése, majd a vállalkozási környezet javítása, végül pedig a belső piac sikereinek lehető legnagyobb mértékű kihasználása a változó világban.

A 2003-2006²⁷ közötti időszakra vonatkozó cselekvési program a tízéves mérleg eredményeként meghatározott változásokat irányozza elő. A legfőbb célkitűzés a belső piac versenyképességének fokozása. A szolgáltatási piacon célként jelenik meg a kis- és középvállalkozások más tagállamban való megjelenésének megkönnyítése. Felmerül továbbá a szakképesítések és diplomák kölcsönös elismerésének újraszabályozása. A pénzügyi szolgáltatások területén megszületik az értékpapírok nyilvános kibocsátásakor vagy piaci bevezetésekor közzéteendő tájékoztatásról szóló irányelv, valamint a transzparencia irányelve. A légi közlekedés

²⁶ 1999.november 24. „Az európai belső piacra vonatkozó stratégia”

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/market/principles/article_7187_hu.htm

Letöltés dátuma: 2012.10.05.

²⁷ 2003.január 7. „A belső piac – 10 év határok nélkül”

http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/market/principles/article_7187_hu.htm

Letöltés dátuma: 2012.10.05.

területén különös figyelmet kap az egységes európai égbolt létrehozása. A vállalkozásokat érintő szabályozási kérdések között a szellemi tulajdonjogi szabályozás kerül prioritásként megjelölésre.

Változatlan törekvést jelentett továbbá a belső piacot az uniós állampolgárok javára fordítani. A 2002. júliusa óta működő SOLVIT hálózat ezt a célt szolgálja. A SOLVIT a Bizottság által koordinált, a tagállamok által működtetett együttműködési rendszer, amely segít a polgárok mindennapi életében felmerülő, az egyes tagállamokban a belső piac érvényesítésének hiányosságaira visszavezethető problémák megoldásában. A SOLVIT célja, hogy lehetőséget nyújtson a bírói utat megelőző fórumon gyorsan és hatékonyan megoldani olyan vitákat, amelyek valamely tagállam állampolgára vagy vállalkozása és egy másik tagállam hatósága között merülnek fel, illetve valamely belső piaci jogszabály helytelen alkalmazásával függenek össze és nem képezik bírósági eljárás tárgyát. Így például a tartózkodási engedélyek megszerzésével kapcsolatos nehézségek, szakképesítések elismerésének megtagadása vagy elnehezítése, a társadalombiztosításhoz való hozzáférés vagy az európai parlamenti választásokon való részvétel nehézségei.²⁸

Az egységes piac egyfajta központi szervezőereje az európai integrációnak. Annak érdekében, hogy ez a folyamat megőrizze dinamizmusát az Európai Bizottság kifejlesztett néhány olyan eszközt, amely további lendületet ad az egységes piac kiteljesítésének. A belső piaci jogharmonizáció legfontosabb eszközei az irányelvek. Ezekben a Bizottság több olyan ajánlást fogalmaz meg, amelyek hasznosak lehetnek a célok elérése szempontjából. Ezek adott esetben az egyes tagállamokban tapasztalt helyes gyakorlat átvételére ösztönöznek. Az ajánlások tulajdonképpen a Bizottság elvárásait közvetítik a tagállamok felé. A tagállamok ugyanakkor segítséget és tanácsot kérhetnek a Bizottságtól az átvétellel kapcsolatos kérdésekben. A tagállamok az átvételért felelős minisztérium vagy kormányzati szerv megfelelési táblázatot készít, amelyben meghatározza, hogy az irányelv rendelkezéseit hogyan veszik át a nemzeti jogba.

Az irányelvek határidőre történő átvétele az egyes tagállamokban a polgárok és a vállalkozások számára a kívánt, kedvező hatások záloga. Ha egy tagállam nem hozza meg időben az irányelvben foglaltak megvalósításához szükséges intézkedéseket, az a gazdasági alanyokat, azaz a fogyasztókat, vállalkozásokat,

²⁸ Marján, 2005.

munkavállalókat, fosztja meg az elérhető előnyök lehetőségétől. Az is megtörténhet, hogy az átültetési kötelezettséget elmulasztó tagállam gazdsága – ha csak átmenetileg is – a többi tagállam rovására szerez előnyöket. A Bizottság, mint a Szerződések végrehajtásáért felelős intézmény, folyamatosan harcol azért, hogy a tagállamok időben és megfelelően ültessék át a belső piaci irányelveket.²⁹ A Bizottság által létrehozott belső piaci eredménytábla egy olyan eszköz, amelynek segítségével nyomonkövethető az átültetési folyamat. Ezáltal a Bizottság arra ösztönzi a tagállamokat, hogy javítsák a belső piaci irányelvek átültetésének minőségét, időszerűségét és hatékonyságát.

A Lisszaboni Stratégia és az Európa 2020

A Lisszaboni Stratégia (2000) az egységes belső piacot az Unió jövőjét előremozdító és kedvezően befolyásoló erősségeként említi. Az eredeti célok³⁰ eléréséhez fontos stratégia részeként nevezi meg a belső piac kiteljesítését. Irányelveket is megfogalmaz az egységes belső piacra vonatkozóan, illetve az ezek eléréséhez szükséges teendőket, mint például a belső piac további fejlesztését bizonyos szektorokban, a piaci liberalizáció továbbvitelét, illetve az egységesen alkalmazott versenyszabályozást.

A közösségi döntéshozók az egységes belső piac kiteljesedésében látták a Lisszaboni Stratégia minél teljesebb megvalósulását. Ezért a Bizottság kiemelt prioritásként kezelte a belső piac kiteljesítésének és szabályozási környezetének javítását. Ez volt a két legfontosabb politikai-jogi eszköz a munkahelyek teremtésére és az Európa növekedési teljesítményének javítására.

A Lisszaboni Stratégia alapján az egységes piac megvalósításához további reformok szükségesek a következő területeken: szolgáltatások liberalizációja, a pénzügyi szolgáltatások piaca és a közösségi szabadalom. A különböző szektorok liberalizációja a belső piaci irányelvek mind jobb átvételével teljesebbé válhat.³¹

²⁹ Várnay Ernő- Papp Mónika, 2010.

³⁰ Somosi, 2008.

³¹ Somosi, 2008.

Az Európa 2020 stratégia célja, hogy megszüntesse az uniós növekedési modell hiányosságait és megteremtse az intelligensebb, fenntarthatóbb és inklúzívvabb növekedés feltételeit. Öt olyan kulcsfontosságú célkitűzés meghatározására került sor, amelyet az Európai Uniónak az évtized végéig teljesíteni kell. Ezek a célkitűzések a foglalkoztatásra, az oktatásra, a kutatásra és innovációra, a társadalmi befogadásra és a szegénység enyhítésére, valamint az éghajlatváltozás elleni küzdelemre és az energiaügyre irányulnak.

Az Európa 2020 stratégia kizárólag akkor lehet sikeres, ha az Európai Unió és a tagállamok egyaránt eltökélt és célzott erőfeszítéseket tesznek végrehajtásáért. Fontos döntések meghozatala szükséges a szolgáltatások, az energia és a digitális termékek egységes piacának kiépítéséhez. Továbbá a tagállamoknak meg kell szüntetniük a verseny és a munkahelyteremtés elé tornyosuló számos akadályt. A növekedés és a munkahelyteremtés terén azonban csak akkor érhető el a kívánt eredmény, ha a tagállamok és összehangolják tevékenységeiket.

Az Európa 2020 stratégia sikeres végrehajtása nagymértékben támaszkodik azokra az új irányítási struktúrákra és eljárásokra, amelyeket az EU 2010 óta folyamatosan hoz létre. Az európai szemeszter során az Európai Bizottság és a Tanács uniós szintű szakpolitikai iránymutatásokat fogalmaz meg, a tagállamok reformok végrehajtására kötelezik el magukat, a Bizottság pedig országspecifikus ajánlásokat dolgoz ki, amelyeket a tagállami vezetők a legmagasabb szinten, azaz az Európai Tanácsban hagynak jóvá. A tagállamoknak szakpolitikáik kidolgozása és költségvetéseik elkészítése során figyelembe kell venniük ezeket az ajánlásokat.³²

³² http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hu.htm
Letöltés ideje: 2012.10.06.

Az egységes piactól a monetáris unióig

A Római Szerződés még nem tűzte ki célul a pénzközösség megteremtését, mivel a tagállamok valutái nem voltak konvertibilisek. A nemzetközi pénzügyi rendszer³³ 1958-ra bontakozott ki, megvalósítva a fejlett országok valutáinak egymás közötti szabad átválthatóságát és az árfolyamok szűk sávban tartását.³⁴

A közös piac kiépítése folyamán azonban hamar felmerült a kérdés, vajon elérhető-e a négy tényező valóban szabad mozgása, ha a tagállamok önálló monetáris politikát folytatnak. A hatvanas évekbeli fellendülés adott ösztönzést ahhoz, hogy az 1969-es Hágai Csúcson felvetődjék a gazdasági és monetáris unió gondolata. A megvalósítás részleteit a Werner-terv tartalmazta, amelyet azonban elsodort a Bretton Woods-i rendszer összeomlása és az olajár-robbanással járó infláció. A megjelenő kihívásokra elsősorban nemzeti és nem közösségi válaszok születtek.³⁵ Mivel az egyes országok között a különböző tranzakciókhoz szükség volt a valuták átváltására, az árfolyamok bizonytalansága és az ingadozások kiszámíthatatlansága miatt az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő mozgása üzleti szempontból kockázatosná vált, mivel így nehezebben tervezhető volt a gazdasági profit. Ha a tagállamok önállóan hozzák meg monetáris politikájukat, akkor a belső gazdasági, pénzügyi folyamatok tükrében változtatják az árfolyamokat. Az árfolyamingadozások következtében pedig rosszabb esetben egy folyamatosan instabil helyzet jöhet létre, amely alááshatja a vámunióból és a közös piacból származó előnyök jelentős részét. E felismerés, az árfolyamváltozások kiküszöbölésének igénye, indította el a tagállamokat a monetáris integráció kiépítése felé, s e törekvés nyomán tették meg az első lépéseket a monetáris unió és az egységes valuta irányába. 1977-ben Roy Jenkins, a Bizottság akkori elnöke, vetette fel ismét a közös monetáris politika gondolatát. Giscard d'Estaing francia köztársasági elnök és Helmut Schmidt német kancellár közreműködésével 1979. március 12-én útjára indul az Európai Monetáris Rendszer.³⁶

A rendszer alapját képezi a mesterségesen generált valutakosár, amely a tagállamok valutáiból állt össze, oly módon, hogy azok gazdasági jelentőségét tükrözte. Ezt nevezték ECU-nek (European Currency Unit), amely egészen az euró bevezetéséig létezett. Az Európai Monetáris Rendszer azonban különböző gazdasági

³³ Az ún. Bretton-Woods-i rendszer

³⁴ Farkas Beáta – Várnay Ernő, 2011.

³⁵ Farkas Beáta – Várnay Ernő, 2011.

³⁶ Farkas Beáta – Várnay Ernő, 2011.

hatások miatt szétzilálódik, ezzel egyidőben pedig a tagállamok megkötik a Maastrichti Szerződést, amely lefekteti a gazdasági és monetáris unió lépcsőzetes megteremtésének menetrendjét. Mindenekelőtt az 1988-as Hannoveri Csúcson felállítják a Delors-bizottságot, hogy javaslatokat tegyen a gazdasági és monetáris unió kiépítésének konkrét szakaszaira. A Delors-jelentés rögzítette az egységes piac egységes pénzzel történő kiteljesítésének koncepcióját. A jelentés csekély módosításokkal kerül be a Maastrichtban elfogadott szerződésbe.³⁷ Az ún. Delors-terv 3 lépésben képzelte el a közös valuta bevezetését.

Az első fázisban (1900-1993) megvalósult a tőkepiacok teljes liberalizációja, melynek feltétele a tagállamok valutáinak teljes és korlátlan konvertibilitása volt. Innentől fogva az árfolyamokat az Európai Monetáris Rendszer része, az európai árfolyam-mechanizmus kezelte (Exchange Rate Mechanism).

A második, ún. konvergencia szakaszban a tagállamok elkötelezték magukat a Maastrichti Szerződésben megfogalmazott monetáris unió követelményei mellett. A legfőbb kihívást a konvergencia kritériumok teljesítése jelentette. Ezek a kritériumok alapján az inflációt és a költségvetési hiányt alacsony szinten kellett tartani, ugyanakkor az államadósság csökkentésére kellett törekedni változatlan hosszútávú kamatok mellett. A Növekedésről, Foglalkoztatottságról és Versenyképességről szóló 1993-as Fehér Könyv megoldást kínált a kritériumok megvalósítására. A dokumentum szerint a gazdasági növekedés csak akkor lehet stabil, ha a foglalkoztatottság szintje magas és ha a termékek és szolgáltatások versenyképesek a belső piacon és világpiaci szinten egyaránt.

A második szakasz további fontos jellemzője, hogy erre az időszakra hozták létre az Európai Monetáris Intézetet, amely kidolgozta a közös monetáris politika intézményeit és eszközeit. Ez az intézet tulajdonképpen a mai Európai Központi Bank elődje.

A harmadik fázisban a Maastrichti Szerződés ütemtervének megfelelően 1999-ben bevezették az eurót. Ebben az átmeneti időszakban az euró kizárólag elszámolási egységként funkcionált. Az euróbankjegyek és –érmék 2002. január 1-jén kerültek forgalomba 12 tagállamban. Az Egyesült Királyság és Dánia élt az ún. opt-out jogával, amely azt jelentette, hogy annak ellenére, hogy a kritériumokat teljesítette, eldöntheti, hogy kíván-e csatlakozni a monetáris unióhoz. A harmadik kivétel

³⁷ Farkas Beáta – Várnay Ernő, 2011.

Svédország volt, aki ugyancsak teljesítette a konvergencia kritériumokat, kivéve az európai árfolyam-mechanizmushoz való csatlakozást, s így nem csatlakozott a monetáris unióhoz.

Ma már 17 tagállamban használják hivatalos fizetőeszközként az eurót.³⁸ Az egységes valuta használatával csökken az egymás között kereskedő vállalatok műveleteinek költsége és kockázata, az így létrejött stabil gazdasági keret pedig ösztönzőleg hat a tagállamok közötti kereskedelemre.

³⁸ 6 olyan ország fizetőeszköze, amelyek nem tagjai az Európai Uniónak: Monaco, San Marino, Koszovó, Montenegro, Andorra és Vatikán
<http://econventio.hu/ismeretterjesztes/penzugyi-ismeretek> Letöltés ideje: 2012.10.10.

Az Európai Unió és a gazdasági válság

Az Európai Unió az őt érintő eddigi legsúlyosabb válságot éli meg jelenleg. Ez a válság már 2008-tól, amióta az amerikai Lehman Brothers fizetéseképtelenné vált, az európai gazdaság alapjait fenyegeti. Veszélybe kerültek a beruházások, a fogyasztás, a hitelek és a munkahelyek. Annak érdekében, hogy az európai bankrendszerek elkerüljék a végső összeomlást, a tagállamok és az Európai Bizottság létrehozták mentőcsomagjaikat. Az Európai Gazdasági Mentőcsomag gyors, gyakorlati és hatékony lépéseket írt elő és két fő pillére volt: a vásárlóerő növelése és az olyan rövid távú műveletek, amelyek hosszútávon az európai versenyképességet erősítik. Az ehhez szükséges pénz nagy részét kölcsönökből fedezték. A pénzügyi és gazdasági szektor kieséseit ezzel a lépéssel úgymond államosították és ez vezetett el az Európai Unió történelmében legkomolyabb pénzügyi válsághoz. 2009-től a tagállamok közül Görögországnak, Spanyolországnak és Írországnak komoly gondot jelentett az állami adósságuk finanszírozása. Ekkor a válság új szakaszba lépett. A kormányok elvesztették fizetőképességüket, ezért államkötvényeket adtak el. A kötvények más tagországok tulajdonába kerültek, s fokozatosan veszítettek az értékükből. A probléma így már az összes tagországot érintette, de különösen azokat, akik közös valutát használtak, mivel az eurozóna gazdaságait szoros egymásrautaltság jellemzi, még akkor is ha a válságok természete tagállamonként különböző.

Az aggodalmak 2010-ben tovább erősödtek, ezért Európa vezető pénzügyminiszterei 2010. május 9-én egy újabb, 750 milliárd euró értékű, mentőcsomagot hagytak jóvá. Az eurozóna vezetői 2011 októberében és 2012 februárjában további intézkedésekben egyeztek meg, hogy elkerüljék a tagállamok gazdaságainak összeomlását.

A belső piac megoldást kínálhat a helyzet kezelésére. Az Európai Bizottság 2011. április 13-án elfogadta az Egységes piac intézkedéscsomagot³⁹, amelyben 12 kulcsintézkedést irányzott elő a válság kezelésére. Ezek a mozgatórugók érintik a versenyképességet, a szellemi tulajdonhoz fűződő jogokat, a mobilitás könnyítését, a kis- és középvállalkozások finanszírozását, valamint a fogyasztói jogokat és az adózást. Továbbá kitér a közlekedésre, az európai energiahálózatra és a digitális egységes piacra. Az Európai Bizottság különös figyelmet fordít az államadósságokra

³⁹ Forrás: http://ec.europa.eu/internal_market/smact/index_hu.htm 2012.10.05.

és szigorúan ellenőrzi a költségvetési korlátok betartását. Már új törvényjavaslatokat tett az adott területekre vonatkozóan, amelyekről az Európai Parlamentnek és a tagállamoknak a 2012-es év végéig kell megegyezésre jutniuk.

Az egységes piac intézkedéscsomag 2.⁴⁰ 10. fejezete foglalkozik a társadalmi kohézió helyzetével. A Bizottság ebben kijelenti, hogy vizsgálni fogja, hogy milyen intézkedésekre van szükség az állampolgárok gazdasági és társadalmi életben való részvételükhöz elengedhetetlenül fontos szolgáltatások megfizethető áron való egyetemes hozzáféréseinek a biztosításához és e tekintetben figyelembe veszi a polgárok igényeinek változó jellegét. A Bizottság továbbá azt is megállapítja, hogy nem minden állampolgár számára adott az egységes piacon való aktív részvétel. Az alapvető banki szolgáltatások például nincsenek teljes mértékben garantálva, annak ellenére, hogy ez mára a gazdasági és társadalmi életben való részvétel egyik alapfeltétele.

A gazdasági és társadalmi válság még a mai napig tart, ezért az Európai Bizottság 2012. október 3-án elfogadta a második egységes piac intézkedéscsomagot, amely további prioritások fogalmaz meg a válság kezelésére és az újfajta növekedés ösztönzésére. Ezek a intézkedések négy fő területre összpontosítanak: az integrált hálózatokra, az állampolgárok és a vállalkozások tagállamok közötti mobilitására, a digitális gazdaságra, valamint a kohéziót és a fogyasztói hasznokat erősítő intézkedésekre.

A közlekedés területéről olyan javaslatok kerültek be az intézkedéscsomagba, mint például a belföldi vasúti személyszállítási szolgáltatások piacának megnyitása a többi uniós ország vállalkozásai előtt – várhatóan ezáltal javul majd a szolgáltatások minősége és csökkennek az árak, az EU tengeri kikötői között szállított árukra vonatkozó bonyolult adminisztratív eljárások megszüntetése, valamint az egységes európai égbolt megvalósításának meggyorsítása. További javaslatként felmerült az EURES állasközvetítő portál további fejlesztése – így az álláskereső és a munkaerőt toborzó cégek könnyebben egymásra találnak majd EU-szerte. Feladatként fogalmazódott meg a fizetéseképtelenségre vonatkozó uniós szabályok felülvizsgálata, ezáltal az életképes vállalkozásoknak nagyobb esélyük lesz a fennmaradásra, a vállalkozók pedig könnyebben alapíthatnak majd új céget.

⁴⁰ http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act2_en.pdf Letöltés ideje: 2012.10.15.

A kohézió és a fogyasztói bizalom azért került be a legfontosabb mozgatórugók közé, mert az egységes piac sikeres működéséhez szükséges a fogyasztók bizalma. Lehetővé kell tenni, hogy az uniós állampolgárok az Európai Unió bármely pontján élhessenek az egységes piac által nyújtotta lehetőségekkel. Ezt a cél a Bizottság a termékbiztonsági szabályok javításával és az Európai Unió határain végzett ellenőrzések fokozásával kívánja elérni. Így a fogyasztók bizonyosak lehetnek, hogy nem kerülnek forgalomba olyan termékek, amelyek veszélyesek lehetnek az emberi egészségre. A társadalmi kohéziót segítené elő az online fizetési módok hatékonyabbá tétele, oly módon, hogy az internetes vásárlók számának növekedése a nagysebességű internet költségeit csökkentené és ezáltal a polgárok szélesebb rétegeinek lenne lehetőségük a széles sávú szolgáltatások igénybevételére. További könnyítést jelentene a lakosság számára annak biztosítása, hogy mindenkinek lehetősége legyen bankszámlát nyitni, a banki díjak átláthatók és összehasonlíthatók legyenek, valamint, hogy könnyebben lehessen bankot váltani.

A Bizottság fel fogja szólítani az uniós tagállamok vezetőit és az Európai Parlamentet, hogy kezeljék prioritásként az egységes piac javítását célzó intézkedéseket, és 2014 tavaszáig fogadjanak el konkrét javaslatokat.⁴¹

⁴¹ <http://www.eduport.hu/cikk.php?id=24898&PHPSESSID=9271f360650d174a6552150f0496b4e6>
Letöltés ideje: 2012.10.10.

Élet az Európai Unióban

Az Európai Unió tagállamai között megszűntek a határok és azok ellenőrzése, azonban a polgárok és az egyes országok biztonságának érdekében az Unió külső határainál magasfokú ellenőrzési intézkedéseket alkalmaznak. A Schengeni Megállapodás⁴² az Európai Unió és a négy alapszabadság biztosításának alapköve. Az ún. schengen térségben az európai polgárok útlevéllenőrzés nélkül és vízummentesen utazhatnak. Az egyes nemzeti rendőri és igazságügyi szervek között pedig szoros együttműködés alakult ki a bűnözés és a terrorizmus elleni fellépés érdekében.

Az Európai Unió biztosítja, hogy amikor az emberek valamely más tagállamba mennek dolgozni, megtarthatják munkavállalói jogaikat, beleértve a társadalombiztosítást és a nyugdíj-jogosultságot, függetlenül attól, hogy munkáltatójuk helyezi ki őket, vagy saját maguk döntenek úgy, hogy más országban vállalnak munkát. E juttatások közé tartoznak a betegségi és anyasági ellátások, a munkahelyi balesetekért járó kártérítések, a rokkantsági ellátások, a családi támogatások, a munkanélküli segélyek és az öregségi nyugdíjak is.

A kereskedelmi korlátok lebontása során kiemelten fontos lépés volt a nem vámjellegű akadályok elhárítása. Ide tartoztak a tagállamok által alkalmazott műszaki szabványok közötti különbségek, az áruk szállítására vonatkozó igazgatási eljárásbeli különbségek, valamint az eltérések az egyes nemzeti adók és azok mértékét illetően. Az egységes piacnak köszönhetően ezek az akadályok mára megszűntek, az áruk gyors és hatékony áramlása biztosított.

Az egységes piac lehetővé teszi a vállalatok számára, hogy szabadon belépjenek más nemzeti piacokra, ezáltal növelve az eladott termékeik számát. Hosszú távon a vállalatok eléri az optimális üzemméretet, megtakarításait pedig újabb beruházásokra és fejlesztésre fordíthatják. Így növekszik a vállalatok versenyképessége, s nagyobb eséllyel szállnak szembe riválisaikkal a globális piacokon. Az Európai Bizottság fokozott figyelmet fordít arra, hogy a vállalatok közötti verseny tisztességes legyen. A piacok egymás közötti felosztása vagy az esetleges árörögzítések világosan ellentmondanak az európai normáknak. Az ilyen

⁴² 1985.06.15-én írták alá Luxemburgban, Anglia Írország nem tagjai a megállapodásnak; Izland, Norvégia, Svájc igen
Horváth, 2005.

esetek elkerülése érdekében a Bizottság folyamatosan ellenőrzi és szükség esetén megbírságolja a tisztességtelen vállalatokat.

Az egységes piac nem gyakorolt negatív hatást az egyes országok nyelvi és kulturális sokszínűségére. Az egységes piacnak nem célja, hogy az élelmiszerekre és az árukra vonatkozó magas szintű szabályozásokkal az Unió egész területén megtalálható, homogén termékeket hozzon létre. Ellenkezőleg, különös figyelmet fordít a regionális és egyedi termékekre, melyeket újabb szabályozásokkal véd(pl. tokaji bor, pármái sonka, gouda sajt).

Új vizsgágot kínál az egységes digitális piac, melynek lényege az állampolgárok, a vállalkozások és a közigazgatás közötti akadálymentes elektronikus interaktív kommunikáció lehetővé tétele. A fogyasztók bizalmatlanságának okai az egységes digitális piacot illetően elsődlegesen a fizetési biztonság és a határokon átnyúló műveletek esetében a fogyasztóvédelmi jogok tiszteletben tartásával, nevezetesen a termékbiztonsággal és az áruhamisítással kapcsolatosak. Felmérések szerint az európai polgárok 60%-a még sohasem vásárolt online más tagországból. Az egységes digitális piac fejlődésének elengedhetetlen feltétele az elektronikus tranzakciók iránti bizalom megerősítése, melynek érdekében az Európai Bizottság egy új jogi keret kidolgozását javasolta.⁴³

Az Európai Unióban kiemelten fontos a polgárok véleménye és visszajelzései a különböző intézkedéseket illetően. Az egységes piac esetében elkészült egy bizottsági szolgálati munkadokumentum, amely a polgárok 20 leggyakoribb aggályát gyűjtötte össze az egységes piacot illetően (Az egységes piac az emberek szemével: A polgárok és vállalkozások 20 fő aggálya). Három fő csoportot érintenek ezek a problémák: az európai polgárokat, a fogyasztókat és a vállalatokat. A problémák eredetét pedig az információhiányra, a hibás teljesítésre és a helytelen törvényértelmezésre vezeti vissza. A kiadvány többek között olyan problémákat nevez meg, mint a szociális biztonság hiánya vagy a szakképzettség elismerésének hiánya.

⁴³ Forrás: „Az egységes piaci intézkedéscsomag – Tizenkét mozgatórugó a növekedés serkentéséhez és a bizalom növeléséhez – Együtt egy újfajta növekedésért” című 2011. április 13-i bizottsági közleményre (SEC(2011)0467)

Nobel 2012

A norvég Nobel-békedíj bizottság döntésének értelmében 2012-ben az Európai Unió kapta a Nobel-békedíjat. A Nobel-bizottság döntését azzal indokolta, hogy az Európai Unió már több mint hat évtizede hozzájárul a béke, a megbékélés, a demokrácia és az emberi jogok előremozdításához.

Az Európai Tanács és az Európai Bizottság elnöke közös nyilatkozatában hangsúlyozta: A díj a lehető legrangosabb elismerése az uniós integráció mögött húzódó politikai hajtóerőnek: annak az egységes erőfeszítésnek, amellyel az európai uniós államok egyre bővülő köre törekszik a háborúk és viszályok elkerülésére, hogy közösen megteremtsék a kontinensen a békét és a jólétet. A díj nem csupán az integrációs projektnek és a közös érdeket megtestesítő intézményeknek szól, hanem az Unió mind az 500 millió polgárának.

A jövőre nézve úgy nyilatkoztak, hogy az Európai Unió továbbra is „elkötelezetten szolgálni kívánja a béke és a biztonság ügyét a szomszédos országokban és a világ többi részén”.⁴⁴

Az elismerés időzítése nem véletlen. A díj egy visszajelzés az Európai Unió számára, hogy a jelenleg fennálló gazdasági nehézségek ellenére szükség van a létezésére. A megszorító intézkedések hatására az EU társadalmi támogatottsága több tagállamban csökkent, pedig most van a legnagyobb szükség az összefogásra. A nemzetállamokhoz való visszatérés, a bezárkózás nem lehet megoldás a válságra, a szélsőség politikai erők megerősödésének következményeit pedig mind jól ismerjük. Az Európai Unió dezintegrációja nem következhet be.

A Nobel-békedíj emlékeztető az európai állampolgárok számára, hogy milyen változások hozott az életükben az Európai Unió tevékenysége. Az Európai Unióba vetett bizalom a kulcsa lehet a jelenlegi nehézségek megoldásának.

⁴⁴ http://ec.europa.eu/news/eu_explained/121012_hu.htm Letöltés ideje: 2012.10.14.

Tanulságok

A dolgozat elején felvetett kérdések megválaszolásához segítségül hívom a szolidaritás gondolatát. A szolidaritásnak, mint európai értéknek, fontos szerepe van abban, hogy a térség fejlődése kiegyensúlyozott legyen.

Arra kérdésre, hogy valóban az-e a jó fejlődés iránya, amely a társadalmi kohéziót erősíti, igennel kell válaszolnom. Azt gondolom, hogy csak akkor mondhatjuk egy fejlődési folyamatról, hogy eredményes, ha annak nem csak a centrumországok a nyertesei. Az együttműködés akkor lehet hatékony, ha annak minden résztvevője részesül a kooperációból származó előnyökből. Ugyanakkor, a gazdasági növekedésnek hozzá kell járulnia a társadalmi kirekesztettség felszámolásához. S minként az Európai Unió célként tűzte ki a régiók közötti különbségek megszüntetését és a társadalmi kohézió erősítését, úgy vélem, ennek az egyik legfontosabb eszköze az egységes belső piac.

A társadalmi kohézió erősítése az egységes piac fontos kihívása. Számos várt és nem várt következménnyel járt a határok megnyitása a személyek, az áruk, a szolgáltatások és a tőke előtt. Ezáltal Európában eddig soha nem tapasztalt szabad áramlásnak lehetünk a szemtanúi. A jogszabályok összehangolás mellett, az egységes belső piac feladata, hogy a piaci működés elégtelenségeit kiküszöbölje és figyeljen az európai polgárokra. Ahogyan azt a dolgozatban bemutatott grafikonok is igazolják, az egységes belső piac nyújtotta lehetőségek hozzájárulnak a társadalmi kohézió erősödéséhez, annak ellenére, hogy az Európai Unió eddigi legnagyobb válságát éli. Az Európai Bizottság az Egységes piac intézkedéscsomagokon keresztül próbálja enyhíteni a válság dezintegráló hatásait, ami ugyancsak az egységes piac jelentőségét növeli.

Ahhoz, hogy az egységes piac pozitív hatásai széles társadalmi rétegekhez jussanak el, időre van szükség. Nem várhatunk azonnali megoldást a fennálló problémákra. Mégis azt gondolom, hogy a jelen helyzetben az egységes belső piac a gazdasági növekedés fellendítésének a kulcsa és a hosszútávú fenntartható fejlődés alapja.

Irodalomjegyzék

1. Kende Tamás – Szűcs Tamás: Bevezetés az Európai Unió politikáiba. CompLex kiadó, Budapest, 2009. 467-468 p. ISBN: 978 963 224 964 3
2. Winch, Christopher - Gingell, John: Key Concepts in the Philosophy of Education. Routledge, London-New York, 1999. 222 p. ISBN: 978 041 517 304 9
3. Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióhoz. HVGorac, Budapest, 2005. 41-43, 281-283 p. ISBN: 963 7490 10 8
4. Somosi Sarolta: Az Európai Unió verseny-, kereskedelem- és iparpolitikája. JATEPress, Szeged, 2008. 53-58 p. ISBN: 978 963 482 887 7
5. Marján Attila: Az Európai Unió gazdasága. Minden, amit az EU gazdasági és pénzügyi politikáiról tudni kell. HVG, Budapest, 2005. 246-251 p. ISBN: 963 7525 793
6. Várnay Ernő – Papp Mónika: Az Európai Unió joga. CompLex kiadó, Budapest, 2010. 676-677 p. ISBN: 978 963 295 075 4
7. Farkas Beáta- Várnay Ernő: Bevezetés az Európai Unió tanulmányozásába. JATEPress, Szeged, 2011. 90-93 p. ISBN: 978 963 315 051 1
8. Balassa Béla: The Theory of Economic Integration. Irwin, Homewood, Illinois, 1961.

Hivatkozások jegyzéke

1. <http://www.ofi.hu/tudastar/tarsadalmi-kohezio>
2. http://www.socio.mta.hu/dynamic/7_tarsadalmi_kohezio.pdf
3. <http://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=hu>
4. http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/funds/feder/index_hu.htm
5. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1973_oktober_17_kirobban_az_elso_o_lajvalsag/
6. <http://hu.euabc.com/word/274>
7. http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/market/principles/article_7187_hu.htm
8. http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act2_en.pdf
9. <http://www.eduport.hu/cikk.php?id=24898&PHPSESSID=9271f360650d174a6552150f0496b4e6>
10. http://ec.europa.eu/news/eu_explained/121012_hu.htm
11. http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hu.htm
12. <http://econventio.hu/ismeretterjesztes/penzugyi-ismeretek>

Felhasznált dokumentumok

1. Római Szerződések
2. Egységes Európai Okmány
3. Az egységes piaci intézkedéscsomag – Tizenkét mozgatórugó a növekedés serkentéséhez és a bizalom növeléséhez – Együtt egy újfajta növekedésért” című 2011. április 13-i bizottsági közleményre (SEC(2011)0467)

<http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/index.htm#founding>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0206:HU:NOT>

Ábrák jegyzéke

1. Ábra – A korai iskola-elhagyók számaránya
2. Ábra – Az írástudatlanok számaránya
3. Ábra – A diákok mobilitása
4. Ábra – A diákok áramlásának főbb központjai
5. Ábra – Az ország külföldi lakosainak száma
6. Ábra – A foglalkoztatottság aránya
7. Ábra – A munkanélküliség aránya

http://www.oecd-ilibrary.org/employment/unemployment-rate_20752342-table1;jsessionid=12bpoa1ohpnot.delta

http://www.oecd-ilibrary.org/employment/employment-rate_20752342-table4;jsessionid=12bpoa1ohpnot.delta

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>